

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง กรณีศึกษาดำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม สามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 บริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางจัดการ ผลการดำเนินงานตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยมีการดำเนินงานตามแนวนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเป็นสินค้าหลัก มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมเป็นสินค้ารอง สภาพภายในแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะของป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทวิวทิวทัศน์ที่สวยงามเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยวที่มี คือ การเดินป่าเชิงนิเวศ ศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อน แต่จากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่า สิ่งที่ได้รับการท่องเที่ยว คือ ความสนุกสนาน มากกว่าการได้รับความรู้ ด้านนิเวศวิทยา และวัฒนธรรม รวมทั้งมีความคิดเห็นว่า การบริการการท่องเที่ยวด้านให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ดี ส่วนด้านการให้ความรู้ความเข้าใจในด้านนิเวศวิทยาของมัคคุเทศก์ ยังต้องมีการปรับปรุง และยังพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะกลับเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนี้ อีก สำหรับการดำเนินงานพบสภาพปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว มีการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยประชาชนในพื้นที่ เพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตร การเกิดไฟไหม้ป่า ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของการท่องเที่ยว และอีกประการหนึ่ง คือ ขาดมาตรการในการควบคุมเสียงอึกทึกของนักท่องเที่ยวภายในที่พักทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

2. การจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ยังขาดข้อมูลทางด้านวิชาการของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ภายในแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ข้อมูลที่ปรากฏในป้ายสื่อความหมายธรรมชาติไม่ชัดเจน ขาดการจัดทำคู่มือเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติเพื่อช่วยขยายความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องความรู้ทางด้านนิเวศของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังไม่เพียงพอและการสื่อภาษาไทยไม่ชัดเจน

3. การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาประชาชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากนัก เป็นเพราะว่า ผลประโยชน์ ค่าตอบแทนที่ได้รับค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับปริมาณงาน ทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำงาน

4. การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยยังขาดความถนัดทางด้านการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะร่วมระดมทุนและขอความร่วมมือทั้งในด้านการลงทุนและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ในส่วนของประชาชนท้องถิ่นยังไม่ได้เข้ามาร่วมลงทุนในกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวมากนัก เพราะที่ผ่านมาผลตอบแทนด้านตัวเงินที่ได้รับมีน้อย ทำให้ไม่มั่นใจที่จะร่วมลงทุน

5. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว เส้นทางเดินป่าและเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวบางจุดไม่ปลอดภัย ในด้านการประสานงานการท่องเที่ยวต้องพึ่งพิงระบบโทรศัพท์ของเอกชนในพื้นที่ รวมทั้งที่ทำการศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวที่ติดพึ่งพิงกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ทำให้ในวันหยุดราชการ นักท่องเที่ยวไม่สามารถประสานงานได้ นอกจากนี้ยังขาดป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดเพิ่มจุดบริการน้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม และการจัดระบบสื่อสารเพื่อใช้ในการประสานงานและแจ้งเหตุภายในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนในด้านการบริการนักท่องเที่ยวยังไม่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

6. การจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว ยังขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่หลากหลายและไม่มีกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ส่วนในด้านการนำเที่ยวต้องมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการสื่อความหมายให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น รวมทั้งขาดเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว

5.1.2 ความสอดคล้องระหว่างการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยกับ แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และการใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เปรียบเทียบหาความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แก่

1.1 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ในด้านนี้หากจะทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ควรมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ไว้ในจุดที่มีความสำคัญและต้องการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้อันจะเป็นการช่วยขยายรายการสื่อความหมายให้มากขึ้นกว่าการใช้สื่อความหมายแต่เพียงอย่างเดียว

1.2 การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน เพราะได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาลงทุนเพื่อพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพในการบริการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมลงทุนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2. การจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยที่ไม่มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แก่

2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพราะยังไม่มีจัดการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถที่รองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้จัดการควบคุมปริมาณของนักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่นยังเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจใช้ทรัพยากร การกำหนดมาตรการ การปฏิบัติตามมาตรการ และการควบคุม กำกับ ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว และในการจัดการไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่จะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

2.3 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว เพราะในด้านการจัดบริการการท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่ได้รับการบริการยังไม่เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

2.4 การจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว เพราะในประเด็นของการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว คณะกรรมการยังไม่มีจัดการ อีกทั้งการบริการนำเที่ยว ยังไม่มุ่งเป็นการให้การศึกษาและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย

สรุป การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ซึ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครบถ้วน คือ 1.) องค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่เกี่ยวกับธรรมชาติเป็นหลัก 2.) องค์ประกอบด้านการจัดการที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3.) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้จากการท่องเที่ยว และ 4.) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ในทุกขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพียงแต่ว่าปัจจุบัน ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบทั้งหมดยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วน นอกจากนี้ในการจัดการบางด้านยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แก่ 1.) การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2.) การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 3.) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว และ 4.) การจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว ส่วนการจัดการในด้านที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แก่ 1.) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก และ 2.) การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน แต่ทั้งนี้ยังต้องมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นพร้อมกับการจัดการด้านอื่นที่กล่าวไว้ข้างต้น

ดังนั้นหากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความสมบูรณ์ โดยการวางแผน จัดการตามแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อย่างจริงจัง ก็สามารถให้ความเชื่อมั่นได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยจะไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และจะก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด.

5.2 การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายในรายละเอียดของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละด้านได้ ดังนี้

5.2.1 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

เป็นการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเป็นหลัก มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมเป็นส่วนช่วยเสริม ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพของป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ในการจัดการท่องเที่ยวได้จัดให้มีกิจกรรมเชิงนิเวศ ได้แก่ การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ในด้านนิเวศวิทยาและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนนี้ยังต้องมีการปรับปรุงในกระบวนการให้การศึกษา โดยการพัฒนาคุณภาพของสื่อความหมายธรรมชาติ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ปฏิบัติ แต่ในด้านการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ขยะ น้ำเสีย ยังเป็นการจัดการที่ไม่ถูกต้องตามหลักการจัดการมลพิษ รวมทั้งยังไม่มีจัดการมลพิษทางเสียงที่เกิดจากนักท่องเที่ยวที่พักในบ้านพักนักท่องเที่ยว ซึ่งรบกวนวิถีชีวิตชุมชนใกล้เคียง สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมด้านการวางแผนงาน การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การควบคุม กำกับ ดูแลและประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยว ยังมีไม่มากนัก หากพิจารณาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2542) ได้กล่าวไว้ในรายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ว่า องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 1.) องค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่เกี่ยวกับธรรมชาติเป็นหลักรวมทั้งแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ 2.) องค์ประกอบด้านการจัดการที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม 3.) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ 4.) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันพบว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยมีครบถ้วนตามองค์ประกอบหลักที่กล่าวข้างต้นเพียงแต่ขาดความสมบูรณ์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ยังเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่สมบูรณ์ และหากจะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง จำเป็นที่คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบที่บกพร่องโดยเฉพาะ

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ด้านการจัดการที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ด้านกิจกรรมและกระบวนการที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ให้ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มิฉะนั้นจะส่งผลให้เกิดความไม่ยั่งยืนในการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตามที่ วัลลีพันธ์ สถิตยุทธการ; สำอาง หิรัญบุรณะ และพยอม ธรรมบุตร (2538) ได้กล่าวไว้ประเด็นหนึ่งว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนั้นในการจัดการต้องมีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบครบทุกด้าน ไม่ใช่เป็นเพียงการนำเอาชื่อ “ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ” หรือ “ Ecotourism ” ไปประกอบเพื่อผลประโยชน์ทางด้านการตลาดเท่านั้น

5.2.2. การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ในการดำเนินงานได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 โซน ประกอบด้วย โซนที่ 1 สำหรับที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ โซนที่ 2 สำหรับประกอบกิจกรรมเดินป่าและนันทนาการท่องเที่ยว และโซนที่ 3 สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการจัดแบ่งโซนพื้นที่นี้มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการเข้าไปทำกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่เปราะบางอันจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ปฏิบัติ ในเรื่องของขยะ/ ความสกปรก , เสียงดังรบกวนพืชและสัตว์ , การเหยียบทำลายต้นไม้ และการป้องกันไฟไหม้ป่า ซึ่งการดำเนินงานในด้านนี้สอดคล้องกับ ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ประการหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่า ต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด เพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

แต่ทั้งนี้ ในการดำเนินการจัดการด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของตำบลผาช้างน้อย ยังมีความบกพร่องในด้านของการจัดการการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถที่รองรับได้ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งไม่สอดคล้องกับเหตุผลที่ มนัส สุวรรณ (2541 ก) ได้กล่าวไว้ในการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล ว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ย่อมมีขีดจำกัดความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่ง โดยแตกต่างกันไปตามความแตกต่างด้านกายภาพ ชีวภาพของพื้นที่และกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่ ดังนั้นหากในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) แล้ว จะทำให้สภาพความสมดุลของ

พื้นที่สูญเสียไป จนเกิดปัญหาต่อเนื้ออื่น ๆ ตามมา โดยในการกำหนดขีดความสามารถที่รองรับได้ของพื้นที่ สามารถกระทำได้ตามที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถที่รองรับได้ของพื้นที่ คือ การกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวสามารถอยู่ได้ด้วยความพอใจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายหรือถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุด และในการพัฒนาจะต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

การดำเนินการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยนอกจากดำเนินการโดยคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยแล้ว ภาครัฐซึ่งปัจจุบันเป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องให้ความชัดเจนในด้านนโยบาย รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณ ให้แก่ผู้ปฏิบัติในระดับต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพราะจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ไม่มีความชัดเจนในนโยบายการจัดการของรัฐบาล และขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ดังที่ ปุสดี อากมานนท์ มอนซอน และคณะ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่าต่อสภาวะแวดล้อมและประชาชนท้องถิ่น และได้เสนอแนะว่า ภาครัฐควรมีนโยบายและมาตรการการส่งเสริมการท่องเที่ยวเดินป่าเป็นนโยบายระดับชาติที่มีความชัดเจน ผู้นำไปปฏิบัติสามารถนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน มีกฎหมายควบคุมเพื่อมิให้เกิดผลกระทบทางด้านลบเกิดขึ้นกับระบบธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นจุดขายที่สำคัญ ดังนั้นหากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันอย่างดีแล้ว จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย และที่อื่น ๆ เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

5.2.3. การจัดการการศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม โดยในการดำเนินงาน ได้จัดให้มีศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวของตำบล เพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวก่อนตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังจัดให้มีมัลติมีเดีย เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่ ซึ่งให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญ ความสัมพันธ์ และการพึ่งพาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และช่วยนำทางนักท่องเที่ยวไปสัมผัสกับสภาพธรรมชาติ ป่าไม้ ภายในแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้จัดทำแผ่นพับระบุข้อมูลชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่สำคัญในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การดำเนินงานพบว่ามีผลสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

และยังสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ได้ให้ไว้ ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรงหรือเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติเชิงนิเวศ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้วยังเป็นการส่งเสริมสภาพจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

นอกจากการจัดให้มีมัคคุเทศก์ในการนำทางและให้ข้อมูล จัดพิมพ์เอกสารแผ่นพับ ในการดำเนินการเพื่อเป็นการเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สิ่งหนึ่งที่ควรจัดให้มีคือ คู่มือประกอบการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองระหว่างการท่องเที่ยว อันเป็นการขยายความรู้ นอกเหนือจากการใช้สื่อเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง ดังที่ไพลินพันธุ์ สร้อยจตุรนต์ (2538) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ประกอบการท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความเปราะบางทางระบบนิเวศ เพราะนอกจากจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ยังช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพซึ่งสามารถท่องเที่ยวได้ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรม แต่จะคงอยู่ตลอดไป อันจะเป็นการรักษาประโยชน์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นอีกด้วย

ประเด็นหนึ่ง จากการประมวลความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก คือ ประชาชนในท้องถิ่นที่พักอาศัยอยู่ใกล้กับที่พักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ท มีความเห็นว่า ในการจัดการควรมีการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้เสียงดังในที่พักนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการรบกวนวิถีชีวิตของชุมชน ในประเด็นนี้จะสะท้อนให้เห็นระบบการให้การศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยังไม่มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและถูกต้อง ทั้งนี้เป็นเพราะ ในระดับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังไม่สามารถให้ความหมายที่ชัดเจนในระบบให้การศึกษาแก่ผู้ปฏิบัติ รวมทั้งยังไม่มีแผนเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในเรื่องการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เป็นที่แพร่หลาย ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการเผยแพร่ความรู้ในการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เป็นที่รับทราบอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ที่ช่วยให้ได้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ส่วนในระดับพื้นที่ต้องเพิ่มความเข้มข้นในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก โดยจัดให้มีระบบการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งให้มีการกำกับ ดูแลนักท่องเที่ยวให้อยู่ในมาตรการต่างๆ อย่างใกล้ชิดจริงจัง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจิตสำนึกจากการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ในการช่วยกันดูแลและรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนควบคู่กันไป

5.2.4 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ ได้ ดังนั้นในการจัดการจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกันทุกขั้นตอน แต่จากการสำรวจข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลผาซำน้อยพบว่า ในขั้นตอนการวางแผนงาน การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การควบคุม กำกับดูแล ประเมินผลการดำเนินงาน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่น้อย จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวมาโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) เกี่ยวกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประการหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้ และหากพิจารณารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่เสนอโดย บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) จะพบว่า การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เป็นรูปแบบที่รัฐบาล(คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาซำน้อย) เป็นผู้วางนโยบายและวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการท่องเที่ยวซึ่งไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมต้องให้ประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทุกระดับ คือ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศึกษาปัญหาในการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมใน

การลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนปรับปรุงระบบการบริหารงาน และมีส่วนร่วมในการควบคุมติดตามผลการดำเนินงาน หากเป็นไปได้ในรูปแบบนี้ จะส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง และเป็นรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอย่างแท้จริง

5.2.5. การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาชันน้อย ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว ในลักษณะของการระดมเงิน การลงทุนให้บริการรับ – ส่งนักท่องเที่ยว รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้เอกชนภายในท้องถิ่นได้เข้ามาลงทุนในกิจการที่พนักท่องเที่ยวยุคเบร็สออร์ท สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการส่งเสริมการลงทุน ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ว่า สนับสนุน โดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนในการพัฒนากระบวนการบริการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.2.6. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาชันน้อย ได้จัดการโดยมีการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อย โดยคำนึงถึงการรักษาสีเขียวแวดล้อม ความกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ และการประหยัดพลังงาน ดังที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวไว้ในแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมุ่งเน้นเรื่องคุณค่าธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่จำเป็นต้องเสริมแต่งหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แต่ในการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาชันน้อย สิ่งที่ต้องเพิ่มเติม คือ ห้องน้ำ ห้องส้วม ในบริเวณสถานกางเต็นท์ใกล้ที่พักคนงานปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม ชูคนั่งพักและบริการน้ำดื่มระหว่างเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ แต่ทั้งนี้ในการที่จะพิจารณาถึงการเพิ่มจำนวนสิ่งก่อสร้างใด ๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ต้องประเมินถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) ในด้านความสามารถที่จะรับได้ทางกายภาพ และความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ ตามที่ มนัส สุวรรณ (2541 ก) ได้กล่าวไว้ในแนวคิดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ดังนั้นหากได้มีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านดังกล่าวแล้วพบว่าไม่สามารถดำเนินการเพิ่มจำนวนสิ่งปลูกสร้างได้ ก็จำเป็นต้องใช้มาตรการในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ในด้านความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม ในด้านโครงสร้าง

พื้นฐานอีกประการ คือ ยังขาดสื่อความหมายธรรมชาติ ที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นควรปรับปรุง โดยต้องทำมาจากวัสดุที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ สื่อให้ข้อมูลความสำคัญของพืชพันธุ์หรือสัตว์ป่า เป็นการเพิ่มความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมีกรบอกเส้นทาง เป็นระยะ ๆ ตลอดเส้นทางเดินป่า

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย ได้จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น บริการนำทางให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีบริการรถยนต์รับ-ส่ง นักท่องเที่ยว บริการอาหาร จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก และการบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการจัดบริการที่ให้บริการโดยประชาชนในชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ดังที่ สถาบันดำรงราชานุภาพ (2543) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นไปได้หลายระดับ แตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละพื้นที่ โดยกิจกรรมที่เป็นไปได้ คือ 1) เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2) บริการอุปกรณ์การท่องเที่ยวต่าง ๆ 3) ขายอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว 4) ขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ของชุมชน 5) อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งความปลอดภัย ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน 6) บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว 7) เสริมสร้างความสวยงามของชุมชน 8) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชุมชน 9) เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น จัดทำแผ่นป้ายและจัดกิจกรรมการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ทั้งนี้จากผลการศึกษาพบว่า ในการบริการการท่องเที่ยวประชาชนยังมีส่วนร่วมในจำนวนที่น้อย ทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2542) ได้กล่าวไว้ในแนวทางปฏิบัติสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประการหนึ่ง ที่ว่า การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องมุ่งถึงการกระจายรายได้และนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นในการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย ต้องมีการพัฒนาโดยส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นรวมทั้งส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจเพื่อให้เกิดการจ้างงาน อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้สู่ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น

5.2.7. การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว มีวิวัตวิทัศน์ เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ และเพื่อป้องกันมิให้สินค้าทางการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยได้รับผลกระทบจากนักท่องเที่ยวที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวก่อนที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทาง

เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งได้มีการกำหนดอัตราค่าของการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างสูง ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการคัดกรองให้ได้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่ได้กำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในประเด็นที่ว่า ในด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นซึ่งเป็นสินค้าของการท่องเที่ยว ให้อยู่รอดในระยะยาว เพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป รวมทั้งต้องมุ่งให้ข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและห่วงใยสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาความสอดคล้องของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต และการใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว สามารถนำมาประมวลและเสนอเป็นข้อเสนอแนะวิธีการดำเนินงานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม ในแต่ละด้าน ดังนี้

5.3.1. ด้านนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. ในการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความจำเป็นต้องให้ความหมายที่ชัดเจน มีรายละเอียดประกอบนโยบาย โดยเฉพาะในเรื่อง ความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว , การจัดระบบการให้การศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึก เพราะในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ผู้ปฏิบัติมีระดับความรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการตีความในนโยบาย แนวทางปฏิบัติที่แตกต่าง เกิดความเข้าใจผิดพลาดและปฏิบัติไม่ถูกต้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น
2. จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้แพร่หลายผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างคุณภาพให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งจะช่วยเสริมการดำเนินงานแก่ระดับผู้ปฏิบัติในพื้นที่ที่จัดให้มีการท่องเที่ยว

3. สนับสนุนด้านวิชาการ , งบประมาณ ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตนเอง เพื่อนำไปเป็นทุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนด

5.3.2. การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. ทำการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยศึกษาถึงจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถรับได้ เพื่อจะได้นำมากำหนดปริมาณการควบคุมและมาตรการจำกัดนักท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลกับพื้นที่ เพื่อป้องกันปัญหาการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว

2. กำหนดให้มีมาตรการในการควบคุมเสียงอึกทักภายในที่พักนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวด้วยกันและประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง อันจะส่งผลถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรการควบคุมการใช้สารเคมีในการเกษตรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหรือใกล้เคียง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดต่อระบบนิเวศ

3. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ หน่วยจัดการต้นน้ำจิม เพื่อร่วมสำรวจและให้ข้อมูลทางวิชาการพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ภายในพื้นที่ เพื่อที่จะสามารถนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง

4. วางแผนการจัดการขยะ น้ำเสีย ภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

5. ใช้มาตรการทางด้านสังคม ร่วมกับมาตรการทางด้านกฎหมาย ในการจัดการกับประชาชนที่บุกรุกพื้นที่ป่าในตำบลผาช้างน้อย

6. พัฒนาขีดความสามารถ ศักยภาพของบุคคลในการวางแผน จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยการศึกษาดูงานการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

5.3.3. การจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดกระบวนการให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการประเมินความรู้ของนักท่องเที่ยว ก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เตรียมพร้อมล่วงหน้า เกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายเมื่อเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศอีกด้วย

2. ในกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ควรจัดให้มีคู่มือเกี่ยวกับ ระบบนิเวศ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง เป็นการขยายความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวเพิ่มเติมจากการที่ใช้สื่อความหมายแต่เพียงอย่างเดียว

3. ให้มีการสื่อความหมาย ด้วยป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ แผนที่แสดงภูมิประเทศ ติดตั้งไว้เป็นระยะ ๆ ในเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ

4. เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อการดูแลสิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีสมุดบันทึกไว้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกความประทับใจ สิ่งที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการต่อไป

5. มักคุเทศก์จะต้องให้ข้อมูลด้านนิเวศแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง มีเนื้อหาที่ชัดเจน ภาษาที่ใช้สื่อสารสามารถเข้าใจได้ง่าย มีขั้นตอนของการแนะนำตัว แนะนำวิธีปฏิบัติตัวที่ถูกต้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกิดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

5.3.4. การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. ให้มีการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย และความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบอย่างต่อเนื่อง ไม่ปิดบัง โดยใช้เวทีของการประชุมประจำเดือนของแต่ละชุมชนในการนำเสนอ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

2. ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด รวมทั้งการควบคุมกำกับ ประเมินผลในการดำเนินงาน

5.3.5. การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมลงทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญในการร่วมลงทุน และผลที่จะได้รับในระยะยาว

2. ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ประสานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้าร่วมลงทุนและขอความร่วมมือในด้านการลงทุนและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

5.3.6. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. ให้มีการประเมินความปลอดภัยของเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง ปรับปรุงเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ให้มีความปลอดภัย แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ
2. จัดระเบียบการจราจรในเส้นทางไปสู่ยอดดอยภูลังกา โดยการกำหนดเวลาการขึ้น – ลงของรถ เพื่อลดการจราจรที่ติดขัด และทำให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
3. จัดทำสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะ ประกอบกับการบรรยายด้านนิเวศและด้านอื่น ๆ จากมัคคุเทศก์ท้องถิ่น รวมทั้งให้มีการปรับปรุงศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาให้มีสภาพดีและมีข้อมูลมากยิ่งขึ้น
4. จัดให้มีระบบสื่อสารภายในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการแจ้งเหตุ และประสานงานด้านการจัดการให้เกิดความเรียบร้อย
5. ส่งเสริมให้บุคลากรท้องถิ่น ที่มีความรู้และความสนใจ เข้ามาเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะทาง ที่มีคุณภาพ และถูกต้องตามกฎหมายพร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์โดยจัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรมเป็นระยะ

5.3.7. การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว เห็นควรดำเนินการ ดังนี้

1. วางแผนให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ในลักษณะต่าง ๆ ภายใต้ศักยภาพของพื้นที่ เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตร หรือด้านประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า ให้เกิดความต่อเนื่องหมุนเวียนตลอดทั้งปี และประชาสัมพันธ์เป็นปฏิทินท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ โดยผ่านสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี แต่ทั้งนี้ในการจัดการต้องคำนึงถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม และขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นสำคัญ
2. ทำการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการตลาด พยากรณ์ตลาดท่องเที่ยว เพื่อจะได้ทราบล่วงหน้าถึงการเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ ของตลาดการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะของการตัดสินใจซื้อ รูปแบบการซื้อ โดยใช้วิธีสอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว วิธีการวัดยอดขายหรือจำนวนนักท่องเที่ยวในอดีตกับปัจจุบัน และการวิเคราะห์โดยใช้วิธี SWOT ANALYSIS โดยวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง(Strengths) หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่ จุดอ่อน (Weaknesses) หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี ขณะเดียวกันก็วิเคราะห์ถึง โอกาส (Opportunities) อันได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ

วิเคราะห์ถึง อุปสรรค (Threats) อันได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกที่ขัดขวางต่อการดำเนินการขององค์กร เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ

3. จัดให้มีศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวโดยตรง และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำ นอกจากนี้จะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานแล้ว ยังส่งผลดีต่อการให้บริการที่สะดวกและรวดเร็วแก่นักท่องเที่ยวอันจะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อจำกัดในด้านของระยะเวลา ด้านงบประมาณในการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่ศึกษาต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ห้วงระยะเวลาในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล ควรใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น
2. ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการ ตามแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนด โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. การทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลผาซำน้อยซึ่งประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขา ผู้ศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องของภาษาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลในเชิงลึกและครบถ้วน